

Štefan Švec VÁLKA, TAKŽE...

Ještě pořád jsme v šoku. Ještě jsme si nezvykli, že v místech, kam za den dojedeme autem, někdo zabíjí děti minometem, ještě vyděšené zíráme na vybombardované byty, ale mozek už nám je radí do našeho obrazu světa. Ten neuvěřitelný stroj v hlavě už vyrábí z válečné hrůzy argumenty pro naše vlastní boje.

Ještěže jsou názory na lidech ta nejmíň důležitá věc

Rychle si proto uvědomíme, že kvůli válce na Ukrajině bychom měli využívat víc jaderné energie, abychom omezili energetickou závislost na Rusku. A taky, že bychom měli jadernou energii úplně opustit, protože elektrárny jsou jasným cílem útoků nepřítelů a můžou způsobit katastrofu. Příkypujeme řečem o tom, že musíme opustit *Green Deal*, protože ve válečných časech není na hraní s klimatem čas. A taky o tom, že *Green Deal* je jediná možnost, jak si v budoucnu zajistit opravdový odstup od cizích surovin.

Pozorujíc válku jasně vidíme, že kulturní spory o gender a transgenderová zájmena jsou pseudoproblémy, které vedle opravdových trablů už nikdo svéprávně řešit nebude. A zároveň, že válka je logické vyústění patriarchátu, který je tudíž naším hlavním nepřítelem.

Válka nám ukázala, že musíme bezpodmi- nečně rozšířit NATO a po zuby se ozbrojit, jak rychle to jenom půjde. A taky, že je třeba okamžitě začít pracovat

na odzbrojení světa a rozpuštění všech vojenských paktů. Máme jasno v tom, že Rusáci budou vždycky stejní a nejde to změnit. A taky, že Rusové jsou obětí diktátorské zvrůle, propagandy a útlaku a mnoho z nich chce sdílet naše hodnoty. Koneckonců Rusko se musí izolovat a srazit na kolena – stejně jako zcivilizovat, otevřít a zdemokratizovat hned po pomoci Ukrajině.

Uprchlíci v Česku jsou důkazem, že můžeme být v Evropě vzorem pro pomoc potřebným. A taky, jak jsme selhali během války v Sýrii a že si teď žádnou solidaritu od ostatních nezasloužíme.

Válka je otřes. Strach, děs, soucit a slzy nás můžou probít až do hloubi duše. Ani tak hluboko ale někdy nepřevrátí předsudky, které v sobě máme. Známe několik svých blízkých, kteří změnili náhled na Putina. Ostatní názory v nás zůstaly stejné a válka je pro ně jen další argument. Ještěže jsou názory na lidech ta nejmíň důležitá věc.

Autor je publicista a kritik.

výběr salonu, knihy

Hana Lundiaková: Hyena
knihu vybral Jakub Šofar

O chlastání, nebojme se přistoupit na autorčino rozhodnutí vykašlat se na současný lingvistický appeasement, mnoho knih nevyšlo. Možná proto, že alkohol je vždy připraven být „přítelem“ i pro mnoho umělců, včetně spisovatelů. Adam, hlavní hrdina novely Hany Lundiakové, už překročil práh, už neumí a nemůže jinak. *Alkohol se vlévá do žil a okrajů těla a vytváří výrony, jež se sklenu do vysokého oblouku. Lihový oblouk je má slavo-brána. Má osobní slaná tryskající slavo-brána. Nemohu jinak než to vše znovu a znovu zakoušet.* Adam je plný citu, lásky, ale jen v sobě, ve své hlavě, v představách o sobě. Otec rodiny, akademik, alkoholik. Ne, opakem: alkoholik je na prvním místě... Tenhle syrový text je jako ostrý otvírák na konzervy.

Spánek jako problém doby

Karel Veselý

Pryč jsou časy, kdy myslitelé na spánku zajímaly hlavně sny a jejich analýza. S akcelerací moderní doby se noční odpočinek stal problémem doslova kulturních rozměrů – symptomem kolonizace lidského času novými rytmy práce a v posledních letech i rytmy globálního světa, který nikdy nespí.

Antologie *Odpočinek v neklidu. Biopolitika spánku a bdění* (Host 2021), kterou sestavil český intermediální umělec Nikola Ivanov, nabízí překladové eseje z posledních patnácti let, které se na spánek dívají jako na téma současných společenských věd.

„Vše, co snižuje sumu lidského spánku, zvyšuje sumu lidských možností,“ prohlásil v roce 1917 vynálezce Thomas Alva Edison, jeden z hrdinů vítězoslavného tažení západní modernity proti spánku.

Souputníky v boji proti „zlo- zvyku“, který stojí v cestě maximalizaci lidské produktivity, mu byli třeba jeden z „otců zakladatelů“ Benjamin Franklin, letec Charles Lindbergh nebo Donald Trump. Ti všichni tvrdili, že dlouhý spánek je zbytečný luxus, který si člověk moderní doby na své cestě za individuálním úspěchem nemůže dovolit. Jen ten, kdo se naučí spát méně, dosáhne na kýžený blahobyt.

K těmto hlasům se ostatně nedávno přidal i bývalý český premiér Andrej Babiš, jehož kniha *O čem sním, když náhodou spím* už svým názvem sugestivně naznačovala, že spánek je pro technokrata v čele státu nadbytečný.

Výsledkem podobného přístupu coby společenské normy je ale epidemie spánkové deprivace a chronické únavy, která dnes pronásleduje celý západní svět. Sborník esejí *Odpočinek v neklidu* hledá odpověď na otázku, jak a proč se stal spánek v moderním světě tak ceněnou devízou.

„Spánek se může jevit jako něco naprosto samozřejmého, biologicky daného, statického až historického, jako druh individuální, subjektivní zkušenosti nezapadající do sociálního ani politického rámce,“ začíná Ivanov svůj úvodní esej *Stručné dějiny spánku a zrození biopolitiky*, aby vzápětí zdůraznil, že si civilizace, která žije dvacet čtyři hodin denně a sedm dní v týdnu, nutně bere odpočinek jako rukojmí.

Pokud je spánek jednou z posledních biologických rezistencí člověka proti všudy přítomné moci kapitálu, až už jde o nepřerušovaný pracovní výkon, nebo nikdy nekončící konzumaci, nemůžeme se divit, že se proti němu vede boj na mnoha frontách.

Vymyšlejší se dynamičtější modely spánkových cyklů a medicí-

Nikola Ivanov, editor sborníku *Odpočinek v neklidu. Biopolitika spánku a bdění*

na experimentuje s léky, které by nás nutnosti odpočinku zbavily úplně.

„Většina tržních, medicínských a jiných řešení však nemíří k jádru problému, kterým je přehodnocení našeho širšího vztahu k výkonosti, práci, volnému času a odpočinku,“ konstatuje nepříteli optimisticky Ivanov, přičemž *Odpočinek v neklidu* nabízí pohled právě na odvrácenou stranu naší posedlosti výkonem.

Lidské právo na odpočinek

Autoři a autorky jedenácti esejí na téma propojení lidského spánku a ideologie podřízených hlavně z angloamerických zdrojů by se nejspíš shodli na tom, že moderní doba začala v okamžiku, kdy přirozené biologické cykly spánku a bdění začaly být kolonizovány umělými rytmy pracovní doby.

„Čas řízený hodinami se stal ústřední složkou časové kázně, kterou si vyžádal průmysl. Zaměstnavatelé byli nuceni vycepat masy dělníků naverbovaných do textilních továren a dalších závodů počínající industrializace ze zemědělského prostředí,“ píše Alan Derickson v esejí *Spánek je pro baby: Mužská elita jako ideál bdělosti* a popisuje dějiny „zkroceného“ spánku odděleného od přírodních cyklů.

Další esej z *Odpočinku v neklidu* pak nabízí užitečnou mozaiku pohledů na téma spánku z pozice filosofie, sociologie, dějin kultury nebo současného umění.

„Spánek je úkrytem anonymního bytí, útočištěm, vzpurným přerušením negativních sil neustále bdící moderní racionality,“ konstatuje Alexej Penzin s poukazem

na Emanuela Levinase, a definuje tak důležitou roli spánku jako „bodu nula“ subjektivizace a bariéry proti všudy přítomné racionalizaci.

Spánek je úkrytem anonymního bytí, útočištěm, vzpurným přerušením negativních sil neustále bdící moderní racionality

Alexej Penzin

V následném textu zase umělecký kritik a esejista Jonathan Crary popisuje touhu současných vědců „vynalézt“ člověka, který se spánku zcela zbaví. Ať už to bude voják, dělník, nebo konzument žijící ve světě formátu 24/7, je jasné, že z jejich stoprocentní použitelnosti budou těžit hlavně mocné globální elity. „Spánek je paradoxně zosobněním subjektivnosti, jež moci klade nejnižší politický odpor, a zároveň stavem, který se v konečném důsledku nedá instrumentalizovat ani zvnějšku ovládnout – což mívá nebo frustruje požadavky globální konzumní společnosti,“ dodává Crary a vzrůstá požadavek akutní ochrany spánku, který by se měl stát nenarušitelným lidským právem.

Eluned Summersová-Bremnerová pak v esejí *Propojený bdělý svět* rozebírá metafory, jimiž se v moderní angličtině mluví o spánku, ať už jde o aktivistické „probuzení“, nebo nekonečnou „bdělost“ Ameriky po 11. září 2001. Zárod-

ky dnešní „spánkové krize“ nachází ale už při zrodu románu jako literárního formátu.

Pozoruhodná je i teze o „utopickém spaní“ kulturního teoretika Benjamina Reisse, který dává konkrétní příklady rezistence proti spánkové biopolitice moderní společnosti. A v podobném duchu se nese i esej *Experimenty v aktivismu: Spánek jako protest* Franny Nudelmanové. U protestujících válečných veteránů přespávajících v Bílého domu i u moderních společenských reformátorů spánek podle autorky nabírá subverzivní potenciál jako opozice vůči neustálé bdělosti světa.

„V pozdním kapitalismu čelíme paradoxu – na jednu stranu na každém kroku pozorujeme zvyšující se zájem o téma spánku i varování před následky chronicky deprivované společnosti, a současně ve velké míře ignorujeme biopolitické pozadí těchto problémů,“ píše Ivanov a jím vybrané eseje otevírají diskusi na toto téma. V doslovu to pregnančně formuluje sociolog a filosof Filip Vostal jako nevyřešenou otázku modernity: „Co všechno jsme schopni vydržet?“

Esaje *Odpočinku v neklidu* se částečně překrývají, což je u takto užce vymezeného tématu pochopitelné. Přesto kniha tvoří smysluplný celek od úvodního nástinu historie přemýšlení o spánku až po předpovědi možného vývoje na poli medikalizace odpočinku.

Texty doprovázejí černobílé fotografie Nikolay Ivanova, na nichž je zachyceno město, které odmítá usnout. Efekt by ale kniha měla mít právě opačný – čtenář by si po jejím přečtení měl svého spánku začít více vážit.

Autor je hudební publicista.

Idealismus...

(15) → *Dokončení*

Realisté typu Johna Mearsheima například nejsou schopni vidět svržení ukrajinského prezidenta Viktora Janukovyče *majdanskou* revolucí v únoru 2014 jinak než jako převrat zorganizovaný ze Západu. Dívají se na politiku svrchu a ignorují procesy, které povstávají zespodu. Vidí jen homogenizované národní většiny, jejichž jménem mluví šéfové států, nikoli hodnotovou diverzitu a zájmovou pluralitu uvnitř společností.

Učinit Rusko zase velkým

Z hlediska svých východisek je realismus v souladu s národní konzervativní a populistickou revolucí proti kulturní, ekonomické a politické globalizaci, která začala v sedmdesátých letech minulého

století a svého vrcholu dosáhla v devedesátých a nultých letech, kdy ji podepírala planetární americká hegemonie.

V minulém desetiletí hájil „patriotismus“ proti „globalismu“ nejen americký prezident Donald Trump, ale také Marine Le Penová, Matteo Salvini, Jarosław Kaczyński, Janez Janša, Viktor Orbán a u nás SPD či Trikolóra. V rámci EU na sebe odpor proti globalismu bere podobu obrany národní identity a zájmu proti normám a politikám „vnucovaných Bruselům“.

Proti morálnímu univerzalizmu jako filosofickému jádru postmoderně válčícího projektu celosvětového šíření „svobody a demokracie“ staví národní konzervativní kulturní partikularismus. Jedinou identitu národů je jednou provždy dána minulostí a jejich příslušníci nelze jednoduše pře-

vést na zaměnitelné exempláře lidského druhu, které by se měly řídit obecně platnými normami.

Z tohoto hlediska nebyly vazby západoevropských a amerických populističtějších a národních konzervativců na Putinovo Rusko v minulém desetiletí jen věcí oportunistické volby, ale svědčily o hlubší ideologické afinitě, obzvláště vezmeme-li vážně Putinovy diskurzy posledních let a spíše než za obnovitele Sovětského svazu ho bude mnozí považovat za obnovitele velkoruského impéria, které sovětská ústava z roku 1924 explicitně zahrvala, když dala ustávající republikám (včetně Ukrajiny) právo na sebeurčení a nezávislost.

Jakkoli byla tato ústava jen kusem papíru, neboť skutečná moc byla v rukou centralizované a hierarchicky řízené komunistické strany se sídlem v Moskvě, ideologicky vzato byla výrazem dělnického internacionalismu, nikoli velkoruského nacionalismu.

Marginální postavení, jež má revoluce z roku 1917 v oficiální pa-

měti současného Ruska, dosvědčuje, že Putin je dědicem velkoruské, a ne sovětské tradice. Jeho úzká vazba na patriarchu ruské pravoslavné církve a homofobního kritika západního liberalismu Kirilla je obdobou podobných aliancí mezi sekulárními nacionalisty a náboženskými konzervativci z jiných zemí: Miloše Zemana s Dominikem Dukou, Trumpa či Jaira Bolsonara s fundamentalistickými evangelikály, Kaczyňského s konzervativním katolickým klérem, Benjamina Netanjahu s ultraortodoxními Židy.

Podobně jako v posledním případě je též Putinovo spojenectví s náboženskou obcí založeno na příběhu, v němž je národní identita ukotvena v Boží transcendenci: křesťan Vladimír roku 988 má být zakládajícím okamžikem vzniku ruského národa, který se posléze – v důsledku mongolské invaze ve 13. století – rozštěpil na ruskou, maloruskou (ukrajinskou) a běloruskou větev.

Ty se opět politicky propojily

Perejaslavskou dohodou Bohdana Chmelnického s ruským carem v polovině 17. století a západní a jižní expanzí Ruska na konci 18. století.

Putinovu misí je obnovit tuto v Bohu ukotvenou jednotu tří větvi ruského národa, kterou popřeli bolševičtí internacionalisté, když uznali Bělorusko a Ukrajinu jako dvě suverénní národní republiky dobrovolně se spojující do socialistické unie. Jako jejich sjednotitel stojí tedy tento Vladimír na konci jedinečného příběhu, na jehož počátku je jeho svatý jméno-vec.

Putinův cíl se v zásadě neliší od cíle Trumpa či indického premiéra Naréndra Módiho: jde o odmítnutí postupu k inkluzivní identitě založené na rovnosti – ať ras (USA), náboženských skupin (Indie), či národů (Rusko) – a návrat zpět ke exkluzivismu a nadřazenosti dřívější hegemonní skupiny, která se cítí tímto vývojem poškozena.

Jestliže chce Trump učinit „znovu velkou“ běloško-křesťanskou

Ameriku a Módi hinduistickou Indii, pak Putin má stejný záměr s pravoslavným Ruskem. Musí tedy jít před ruský bolševismus, jenž v jeho pohledu svým internaciona- listem připravil půdu pro západní liberalismus.

Čelný mluvčí národně konzervativní revolty proti globalismu Ryszard Legutko považuje komunismus a liberalismus za dvě křídla tohoto globalismu a zároveň za dvě hlavní podoby totalitarismu 20. století. Liberálně-konzervativní nepřítel Putina se mýlí, když v něm vidí reinkarnaci sovětského komunismu. Vysvětlením své „speciální vojenské operace“ na Ukrajině jako aktu „dekonzervativizace“ se Putin zařadil k národnímu konzervativismu v Legutkově smyslu. Také on chce Rusko vrátit do doby, kdy ho ještě neohrožovala dvouhlavá saň internacionalistického komunismu a kosmopolitního liberalismu.

Autor je politolog, působí na FF UK.